

დროისა და შრომის ფასად ...

2022 წლის 30 ივლისს საფრანგეთის ელჩმა საქართველოში, ბატონმა დიეგო კოლასმა ფრანგული ენის პროფესორსა და მთარგმნელს, ცისანა ბიბილეიშვილს ფრანგული კულტურის წინაშე განსაკუთრებული დამსახურებისათვის საფრანგეთის სახელმწიფოს კულტურის სამინისტროს უმაღლესი ჯილდო, „ხელოვნებისა და ლიტერატურის ოფიცრის ორდენი“ გადასცა.

დაჯილდოება კავკასიის უნივერსიტეტის კამპუსში, უნივერსიტეტის 2022 წლის კურსდამთავრებულთა დიპლომების გადაცემის ცერემონიაზე გაიმართა, რომელსაც ესწრებოდნენ საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს, საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრის, საქართველოს ფრანგული ინსტიტუტის და თბილისში საფრანგეთის საელჩოს თანამშრომლები, აგრეთვე კავკასიის უნივერსიტეტის მოწვეული საპატიო დოქტორები: ბერნარ უტიე (საფრანგეთი), ფერნანდო ლეონ გარსია (მექსიკა), ტშილიძი მარვალა (იაპონია), ასკარ აკაევი (ყირგიზეთი), ქართული საუნივერსიტეტო და სამეცნიერო წრეების პროფესორ-მასწავლებლები და სტუდენტები.

ქალბატონმა ცისანამ, თავისი მრავალმხრივი საქმიანობით, მნიშვნელოვნად შეუწყო ხელი ფრანგული კულტურის პოპულარიზაციას საქართველოში.

1944 წელს თბილისში დაბადებულმა ცისანა ბიბილეიშვილმა სკოლის დამთავრების შემდეგ სწავლა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დასავლეთ ევროპის ენებისა და ლიტერატურის ფაკულტეტზე, ფრანგული ფილოლოგიის სპეციალობით განაგრძო. როგორც ორდენის გადაცემის საზეიმო ცერემონიაზე თავად აღნიშნა,

ფრანგული ენის შესწავლა დაიწყო მაშინ, როცა საფრანგეთში წასვლა ან ფრანგთან ურთიერთობა წარმოუდგენელი რამ იყო. მან მადლობა გადაუხადა თავის პედაგოგებს უნივერსიტეტიდან, რომლებმაც შეასწავლეს და შეაყვარეს ეს ენა. მართალია, თარგმნა უნივერსიტეტში სწავლის დროს დაიწყო, მაგრამ თავიდან ვერავისთვის ბედავდა საკუთარი თარგმანების ჩვენებას, შემდეგ ისინი უნივერსიტეტის სტუდენტურ კრებულში „პირველი სხივი“ გამოაქვეყნა. ერთ მშვენიერ დღეს კი პიერ გამარას მოთხრობის თარგმანი გამომცემლობაში მიიტანა, რომლის დირექტორმა, ბ-ნმა კონსტანტინე ლორთქიფანიძემ თარგმანს თვალი რომ გადაავლო, რომენ როლანის „ჟან-კრისტოფის“ მეექვსე წიგნის, „ანტუანეტას“ თარგმნა შესთავაზა. როგორც ქალბატონი ცისანა იხსენებს, შეეშინდა და მაშინვე უარი უთხრა, რაზედაც ბატონმა კონსტანტინემ უპასუხა: „თუ არ გავრისკავთ, თამარ დედოფალი ვერასდროს ვერ გავხდებით“. მოკრძალებული ქალბატონის თქმით, თამარ დედოფალი არ გამხდარა, მაგრამ კონსტანტინე ლორთქიფანიძის ნათქვამმა გამბედაობა შემატა და პირველი ნაბიჯები გადაადგმევინა. ბედნიერია, რომ აკეთებს იმას, რაც უყვარს და ეს საქმე მისი ცხოვრების მნიშვნელოვანი ნაწილია.

უნივერსიტეტის დამთავრების შემდეგ ერთი წლის მანძილზე 23-ე საშუალო სკოლაში ფრანგული ენის მასწავლებლად მუშაობდა. 1967-1982 წწ. საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის აბასთუმნის ასტროფიზიკური ობსერვატორიის მთარგმნელი, ხოლო 1972 -1995 წლებში საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის უცხო ენების კათედრის მასწავლებელი იყო. 1982-2004 წწ. მუშაობდა საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ვ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტში სამეცნიერო ინფორმაციის განყოფილების გამგედ და სწავლულ მდივნად. პარალელურად, 1997-2002 წლებში იყო თბილისის ივანე ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფრანგული ენის კათედრის დოცენტი; როგორც ქ-ნი ცისანა ამბობს, მას ბედმა გაუღიმა და მთელი ცხოვრება საინტერესო ადამიანების გვერდით მოუხდა მუშაობა. განსაკუთრებით ისეთ მეტრებთან, როგორებიც ბატონი ევგენი ხარაძე და ქ-ნი ელენე მეტრეველი იყვნენ. მათ

გვერდით გატარებული წლები მისთვის მეორე უნივერსიტეტი იყო, მათგან ბევრი რამ ისწავლა, განსაკუთრებით შრომისა და დროის ფასი.

ასპირანტურის კურსის დამთავრების შემდეგ, 1987 წელს ბრწყინვალედ დაიცვა დისერტაცია თემაზე „ფრანგულ-ქართული სომატური ფრაზეოლოგიის ტიპოლოგიური შეპირისპირება“ და მოიპოვა ფილოლოგიურ მეცნიერებათა კანდიდატის სამეცნიერო ხარისხი. საკვალიფიკაციო ნაშრომში სტატისტიკური კვლევისთვის გამოყენებული ელექტრონული მეთოდი მაშინ ახალი სიტყვა იყო ჰუმანიტარულ მეცნიერებაში.

წლების მანძილზე მონაწილეობდა მოხსენებებით სხვადასხვა რესპუბლიკურსა თუ საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციებში. ქ-ნი ცისანას სამეცნიერო თემატიკა ფართო დიაპაზონით გამოირჩევა, მისი ინტერესის სფეროს წარმოადგენს ქართულ-ფრანგული ფრაზეოლოგია, ლექსიკოლოგია და ლექსიკოგრაფია. ავტორია 40-ზე მეტი სამეცნიერო ნაშრომისა ქართულსა და რუსულ ენებზე. გამოქვეყნებული აქვს 35 სამეცნიერო და 56 მხატვრული თარგმანი. მისი ნაშრომები გამოირჩევა აკადემიზმითა და პროფესიული კეთილსინდისიერებით, დეტალების სკრუპულოზურად დამუშავებით.

ქ-ნ ცისანას გამოქვეყნებული აქვს 5 სხვადასხვა სახის ლექსიკონი, რომელთაგან ყველაზე მნიშვნელოვანია ქართულ-ფრანგული ფრაზეოლოგიური ლექსიკონი, რომელიც ეხმიანება მის საკვალიფიკაციო ნაშრომს. ამ ლექსიკონის ანალოგი მანამდე არ არსებობდა და მალე ბიბლიოგრაფიულ იშვიათობად იქცა; არის ფრანგულ-ქართული ლექსიკონის სამტომეულის თანაავტორი და რედაქტორი.

პარალელურად ქალბატონი ცისანა მთარგმნელობით საქმიანობასაც აგრძელებს. მის მიერ გამოქვეყნებული სამეცნიერო თარგმანებიდან გამოვყოფდით შემდეგს:

1. 1999 წელს გამოქვეყნებულ ცნობილი შვეიცარიელი მეცნიერის ფერდინანდ დე სოსიურის „ზოგადი ენათმეცნიერების კურსის“ მეტად საჭირო ქართულ თარგმანს საენათმეცნიერო საზოგადოება დიდი

სიხარულით შეხვდა. ამის დასტურად საკმარისია ფრაგმენტი ი. ბერიძის რეცენზიიდან - „გაკეთდა კარგი საქმე; გვიან, მაგრამ მაინც. ამიტომ - გიხაროდენ!“

2. ჯერ კიდევ გასული საუკუნის ოთხმოციან წლებში ხელნაწერთა ინსტიტუტმა და ლუვენის კათოლიკურმა უნივერსიტეტმა (ბელგია) საერთაშორისო პროგრამით, დაიწყო IV საუკუნის ეკლესიის დიდი მამის, გრიგოლ ნაზიანზელის ბერძნულენოვანი ნაშრომების ქართული ვერსიების შესწავლა. ისინი ფრანგულად თარგმნა ცისანა ბიბლიეშივილმა. ნაშრომი ოთხ ტომად გამოიცა ბელგიაში, ცნობილ სერიაში Corpus Christianorum.

3. 2008 წელს გამოაქვეყნა ივირონის მონასტრის აქტების ოთხტომეულის ქართული თარგმანი. პარიზის ბიზანტიის ისტორიისა და ცივილიზაციის ცენტრის ათონის მთის შემსწავლელი ჯგუფის მიერ შესრულებულ ამ ნაშრომს უდიდესი მნიშვნელობა აქვს ქართული რელიგიის ისტორიის შესასწავლად, რადგან მასში დოკუმენტურადაა ასახული ივირონის მონასტრისა და იქ მოღვაწე ქართველი ბერების ისტორია დაარსებიდან შუა საუკუნეებამდე.

4. გამომცემლობა „კალიტრას“ სერიაში „დიდი მხატვრები“ 2009-2010 წლებში თარგმნა პოლ გოგენის, ფრანცისკო გოიას, მიქელანჯელოს, პოლ სეზანის, ოგიუსტ რენუარის, რუბენსისა და რემბრანდტის ალბომები, რომლებშიც მოცემულია მხატვრის ცხოვრება და შემოქმედება და განხილულია თითოეული ცნობილი ტილო.

5. არის თანამთარგმნელი გამომცემლობა „კალიტრას“ მიერ 2016 წელს გამოცემული ნაშრომისა „დიდი ენციკლოპედია ღვინო“ (იტალია, ესპანეთი, პორტუგალია, გერმანია).

6. თარგმნა და სამეცნიერო ჟურნალებში გამოაქვეყნა გამოჩენილი ბელგიელი ორიენტალისტის, ქართველოლოგიის, როგორც მეცნიერების ფუძემდებლის, ჟერარ გარიტის არაერთი ქართველოლოგიური სტატია, რომელთაგან განსაკუთრებით საყურადღებოა „მთარგმნელი და მოღალატე ერთია“ (მრავალთავი,

XVIII, 2000). თარგმანის თეორიის საკითხებისადმი მიძღვნილი ეს სტატია არაერთი სპეციალისტის სამაგიდო წიგნად იქცა. ამის შემდეგ, ქ-ნმა ცისანამ თავი მოუყარა სხვადასხვა ევროპულ სამეცნიერო ჟურნალებში გამოქვეყნებულ ჟურნალ გარიტის ქართველოლოგიურ სტატიებს და თარგმნა ისინი ქართულად. ნაშრომი იბეჭდება და უახლოეს დღეებში იხილავს დღის სინათლეს.

7. ამჟამად მუშაობს ფრანგი მეცნიერის, ცნობილი ქართველოლოგის, ბერნარ უტიეს ქართველოლოგიური მემკვიდრეობის თარგმნაზე. მეგობრისა და კოლეგის ნაშრომების გამოქვეყნება თავის მოვალეობად მიაჩნია. მეცნიერის კვლევები მნიშვნელოვანი მასალა იქნება ძველი ქართული ლიტერატურით დაინტერესებული არა მხოლოდ სპეციალისტებისათვის.

როგორც ქ-ნი ცისანა ამბობს, სამეცნიერო თარგმანზე მუშაობა დიდ სიფრთხილეს მოითხოვს. აუცილებელია, ჯერ სათანადოდ შეისწავლო საგანი, რიგ შემთხვევებში ისტორიული პერიოდი, რომელსაც ის ეხება და მხოლოდ ამის შემდეგ დაიწყო თარგმნა.

გარდა სამეცნიერო თარგმანებისა ქ-ნ ცისანას ნათარგმნი აქვს 60-მდე მხატვრული ნაწარმოები. მათ შორის: სტეფან მალარმეს, ანდრე მორუას, ერვე ბაზენის, რომენ როლანის, პიერ დანიინოსის, მორის დრიუონის, ჟაკ პრევერის, ჟიულ ვერნის, პროსპერ მერიმეს, რომენ გარის, კატრინ ლოვეს, ელიზა შუა დიუსაპენის და სხვათა რომანები. განსაკუთრებით დაინტერესებულია საფრანგეთში მცხოვრები, ქართული წარმომავლობის ფრანგულენოვანი ავტორის, ქეთევან დავრიშვეის (დავრიშაშვილი) შემოქმედებით, რომელიც შემთხვევით აღმოაჩინა, გაიცნო და მისი შემოქმედება გააცნო ქართველ მკითხველს. ქ. დავრიშაშვილი საფრანგეთში ქართული ემიგრაციის პირველი თაობის შთამომავალია. მისი რომანების უმეტესობა საქართველოში ხდება ან გმირები საფრანგეთში მცხოვრები ქართველები არიან, მის ნაწერებში ასახულია ქართული ემიგრაციის ცხოვრება უცხოეთში, რაც ჩვენი ისტორიის ნაწილია. რომანში „შავი ზღვა“ მოთხრობილია ქ. დავრიშაშვილის დედის, ხოლო რომანში „სხვა იოსები“, მამის ოჯახის ისტორია, მათი საქართველოში

ცხოვრება და საფრანგეთში ემიგრაცია, როგორც რომანიდან ჩანს, რომანის მთავარი გმირი, ქეთევანის დიდი პაპა, იოსები, სტალინის ნახევარი ძმა ყოფილა. ქალბატონ ცისანას ნათარგმნი და გამოქვეყნებული აქვს ამ ავტორის 7 ნაწარმოები.

8. საფრანგეთში ერთ-ერთი ვიზიტის დროს ცისანა ბიბლიეიშვილმა გაიცნო პირველი თაობის ემიგრანტის შვილი ჟაკლინ (ვენერა) ხაბულიანი, რომელსაც ფრანგულ ენაზე დაწერილი ჰქონდა ემიგრაციის პირველი თაობის ყოველდღიური ცხოვრება ლევილში. შეიძლება ითქვას, რომ ეს ნაწარმოები, წარმოადგენს დოკუმენტურ მასალას პირველი თაობის ქართველი ემიგრანტების შესახებ. ქალბატონმა ჟაკლინმა ვერ შეძლო წიგნის საფრანგეთში გამოქვეყნება და ქალბატონ ცისანას სთხოვა ქართულად ეთარგმნა და საქართველოში გამოეცა იგი. წიგნი ითარგმნა და 2013 წელს გამოიცა სათაურით „უსაქართველოდ დარჩენილი ქართველები“.

როგორც ქ-ნი ცისანა ამბობს, მთავარია გიყვარდეს რასაც აკეთებ, დაიცვა სათარგმნი ენის ნორმები, თარგმნო ზუსტად და ლაკონიურად, ისე, რომ წინადადებიდან არც ერთი სიტყვის ამოგდება ან მასში სიტყვის ჩამატება არ იყოს შესაძლებელი. თუ ავტორი მკითხველის წინაშეა პასუხისმგებელი, მთარგმნელის შემთხვევაში ეს ორმაგდება, იგი პასუხს აგებს როგორც მკითხველის, ასევე ავტორის წინაშე.

2017 წ. ცისანა ბიბლიეიშვილს გადაეცა საქართველოს საპატრიარქოს სიგელი ქართული კულტურის კვლევასა და ხელნაწერთმცოდნეობაში შეტანილი მნიშვნელოვანი წვლილისათვის; 2019 წელს გერონტი ქიქოძის სახელობის პრემია წლის საუკეთესო თარგმანისათვის (ქ. დავრიშაშვილის „დაშორებულები“), რასაც ახლახან მიღებული საფრანგეთის სამთავრობო ჯილდოც დაემატა.

სამეცნიერო და მთარგმნელობით საქმიანობასთან ერთად, ცისანა ბიბლიეიშვილი აქტიურ პედაგოგიურ მოღვაწეობასაც ეწევა. 2007 წლიდან დღემდე ფრანგულ ენას ასწავლის კავკასიის უნივერსიტეტში და გახლავთ კავკასიის უნივერსიტეტის აფილირებული პროფესორი. უნივერსიტეტში ყველასათვის ცნობილია, რომ ქალბატონი ცისანა არავისთვის იშურებს დროს და სხვისი წარმატების გულწრფელი

გამზიარებელია. მუდამ კეთილგანწყობილი, თავისი სტუდენტებისა და უმცროსი თაობის მფარველი, უშურველად გასცემს რჩევებს, ხშირად ასაჩუქრებს კოლეგებსა და სტუდენტებს წიგნებით, რითაც ბუნებრივად ქმნის ახალი ცოდნის მიღებისა და ძიების ატმოსფეროს. სწორედ ასეთი ადამიანებისგან ვიგებთ თუ როგორი უნდა იყოს მეცნიერი და პიროვნება. ასეთი ადამიანების გვერდით სწავლობს მომავალი თაობა სამეცნიერო მუშაობას და იღრმავებს თვალსაწიერს.

მიუხედავად იმისა, რომ ყველგან წარჩინებული და სამაგალითოა, ქალბატონი ცისანა, უხმაუროდ ცხოვრობს, თავისი ყოველდღიური საქმიანობით საუკეთესო მაგალითს აძლევს მეგობრებს, კოლეგებსა თუ სტუდენტებს. მნიშვნელოვანი წვლილი შეაქვს ქართულ - ფრანგულ ჰუმანიტარულ მეცნიერებაში, რისთვისაც მას კიდევ ერთხელ დიდი მადლობა. მადლობას ვუხდით მას გამორჩეული ადამიანური თვისებებისა და მეცნიერებისადმი უანგარო, თავდადებული სამსახურისთვის.